

**TEACHING GRATITUDE
TO 5-6-YEAR-OLD CHILDREN
THROUGH LITERARY WORKS**

Hoang Thi Khanh Ly, Nguyen Thi
My Hanh, Phan Thi Thuy Hang*
and Phan Thi Quynh Trang

*Department of Early Childhood Education,
College of Education, Vinh University, Nghe
An Province, Viet Nam*

*Corresponding author: Phan Thi Thuy Hang,
e-mail: phanthithuyhang.hs@gmail.com

Received January 6, 2025.

Revised January 24, 2025.

Accepted January 27, 2025.

**BIỆN PHÁP GIÁO DỤC LÒNG
BIẾT ƠN CHO TRẺ 5 - 6 TUỔI
QUA TÁC PHẨM VĂN HỌC**

Hoàng Thị Khánh Ly, Nguyễn Thị
Mỹ Hạnh, Phan Thị Thúy Hằng*
và Phan Thị Quỳnh Trang

*Khoa Giáo dục mầm non, Trường Sư phạm -
Trường Đại học Vinh, Nghệ An, Việt Nam*

*Tác giả liên hệ: Phan Thị Thúy Hằng,
e-mail: phanthithuyhang.hs@gmail.com

Ngày nhận bài: 6/1/2025.

Ngày sửa bài: 24/1/2025.

Ngày nhận đăng: 27/1/2025.

Abstract. The study focuses on educating gratitude for 5-6-year-old children through literary works, highlighting its role in personality formation and the development of social relationships. The research involved surveying 488 preschool teachers in Nghe An through questionnaires and in-depth interviews, with data analyzed using SPSS. The results show that literary works not only enhance language skills and imagination but also effectively convey moral values. However, the use of modern teaching methods remains limited. The study contributes to the literature by proposing new measures, such as encouraging children to tell stories, creating real-life situations for children to practice, and thereby enhancing the gratitude education's effectiveness compared to previous studies.

Keywords: gratitude education, literary works, 5-6 year-old children, preschool education.

Tóm tắt. Nghiên cứu tập trung vào việc giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi thông qua tác phẩm văn học, nhấn mạnh vai trò của lòng biết ơn trong việc hình thành nhân cách và xây dựng mối quan hệ xã hội. Phương pháp nghiên cứu bao gồm khảo sát 488 giáo viên mầm non tại Nghệ An, sử dụng bảng hỏi và phỏng vấn sâu, phân tích dữ liệu bằng SPSS. Kết quả cho thấy, tác phẩm văn học không chỉ phát triển ngôn ngữ, trí tưởng tượng mà còn truyền tải các giá trị đạo đức, dù tần suất áp dụng các biện pháp hiện đại vẫn còn hạn chế. Điểm mới của nghiên cứu là đề xuất các biện pháp như: Sử dụng các tác phẩm văn học về lòng biết ơn để truyền đạt cho trẻ, giáo viên cùng trẻ tạo ra các câu chuyện về lòng biết ơn, tạo tình huống thực tế để trẻ thực hành, giúp nâng cao hiệu quả giáo dục lòng biết ơn so với các nghiên cứu trước đây.

Từ khóa: lòng biết ơn, tác phẩm văn học, trẻ 5 - 6 tuổi, giáo dục mầm non.

1. Mở đầu

Lòng biết ơn là một giá trị đạo đức quan trọng, đóng vai trò nền tảng trong việc hình thành nhân cách và phát triển các mối quan hệ xã hội. Theo McCullough ME & Emmons (2003) [1], lòng biết ơn là cảm xúc tích cực giúp con người trân trọng những điều tốt đẹp đã nhận được từ

người khác hoặc từ cuộc sống. Do đó, giáo dục lòng biết ơn không chỉ giúp trẻ phát triển nhân cách mà còn tạo nền tảng vững chắc cho các giá trị xã hội và quan hệ gia đình trong tương lai.

Nghiên cứu của Froh JJ et al., (2008) [2] cho rằng, đối với trẻ lứa tuổi mầm non, lòng biết ơn được xem là một trạng thái cảm xúc phức tạp hơn những cảm xúc cơ bản khác như: vui, buồn, sợ hãi, tức giận. Đồng thời, Froh JJ et al., (2009) [3] cũng đặt ra nghi vấn rằng, trẻ dưới 6 tuổi đã biết nói lời cảm ơn khi được giúp đỡ hay được nhận quà, dù lời cảm ơn đó được sự nhắc nhở hay không nhắc nhở từ người lớn thì liệu trẻ có thể hiểu hết lòng tốt của người khác hay không, tức là trẻ có thực sự có cảm giác biết ơn hay không. Tuy nhiên những “nghi ngờ” này của nhóm tác giả Froh JJ et al., (2009) [3] lập tức bị bác bỏ khi Gordon et al., (2004) [4] nhận định khả năng hiểu, thể hiện và trải nghiệm lòng biết ơn được phát triển trong suốt những năm mẫu giáo khi trẻ tương tác với người khác.

Tác phẩm văn học luôn được trẻ yêu thích và dễ đem lại những cảm xúc, tình cảm tích cực cho trẻ. Những tác phẩm văn học không chỉ giúp trẻ phát triển ngôn ngữ giàu hình ảnh, giàu tính nghệ thuật, phát triển trí tưởng tượng, sáng tạo mà còn dạy trẻ cách cảm nhận tình cảm, yêu thương và hiểu được giá trị đạo đức thông qua những bài học được lồng ghép khéo léo trong các câu chuyện, bài thơ. Nghiên cứu của Haidt (2003) [5] chỉ ra rằng, kể chuyện là một trong những phương pháp hiệu quả để truyền đạt giá trị đạo đức, bởi trẻ em thường dễ dàng tiếp thu bài học qua những câu chuyện sinh động, giàu cảm xúc.

Với trẻ 5-6 tuổi, đây là giai đoạn quan trọng trong việc hình thành cảm xúc xã hội và kỹ năng giao tiếp. Trẻ ở độ tuổi này bắt đầu hiểu rõ hơn về các giá trị đạo đức và có khả năng bày tỏ sự trân trọng đối với những hành động tử tế. Hơn nữa, trẻ 5 – 6 tuổi rất giàu trí tưởng tượng và thích nghe kể chuyện. Các hình ảnh, nhân vật trong các câu chuyện dễ thu hút sự chú ý của trẻ. Bên cạnh đó, trẻ 5 tuổi đã bắt đầu hiểu cảm xúc của người khác và có sự đồng cảm với người khác. Trẻ thích bắt chước các hành động của nhân vật trong các câu chuyện, do đó đây là cơ hội để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ qua tác phẩm văn học. Vì vậy, việc giáo dục lòng biết ơn không chỉ mang lại lợi ích cho sự phát triển cá nhân của trẻ mà còn giúp xây dựng mối quan hệ tích cực giữa trẻ với những người xung quanh, đặc biệt là chuẩn bị cho trẻ hành trang để bước vào trường tiểu học. Tuy nhiên, để giáo dục lòng biết ơn đạt hiệu quả, cần có phương pháp giáo dục phù hợp với đặc điểm tâm lý lứa tuổi.

Trên thế giới, có rất nhiều công trình nghiên cứu về lòng biết ơn ở trẻ em lứa tuổi mầm non như: Gleason & Weintraub (1976) [6] nghiên cứu động cơ thúc đẩy trẻ nói lời cảm ơn hay thể hiện lòng biết ơn đối với người khác; Nelson et al., (2013) [7] nghiên cứu nhận thức và hành vi của trẻ 3 - 5 tuổi về lòng biết ơn; Rothenberg et al., (2018) [8] nghiên cứu vai trò của cha mẹ đối với sự phát triển lòng biết ơn ở trẻ; Nguyen & Gordon (2019) [9], Owens & Patterson (2013) [10] nghiên cứu biểu hiện về lòng biết ơn ở trẻ em; Owens & Patterson (2013) [10], nghiên cứu các yếu tố ảnh hưởng đến lòng biết ơn ở trẻ mầm non,... Ở Việt Nam, các công trình nghiên cứu về lòng biết ơn ở trẻ mầm non vẫn còn hạn chế. Trong những năm gần đây, chỉ có một số công trình nghiên cứu về lòng biết ơn ở trẻ mầm non như: “Giáo dục lòng biết ơn cho trẻ mầm non: Nhìn từ một số nghiên cứu trên thế giới” (Nhưng, 2023) [11]; “Thiết kế và sử dụng tình huống giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi” (LT Nhưng & Lâm, 2022) [12]. Hơn nữa, thực tế tại các trường mầm non Việt Nam cho thấy, giáo dục lòng biết ơn cho trẻ qua tác phẩm văn học vẫn chưa được chú trọng đúng mức. Nhiều giáo viên gặp khó khăn trong việc lựa chọn và khai thác nội dung câu chuyện, bài thơ dẫn đến hiệu quả giáo dục chưa cao. Do đó, tính đến thời điểm hiện tại, nghiên cứu “Biện pháp giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi qua tác phẩm văn học” vẫn còn là khoảng trống. Cho nên, nghiên cứu này được thực hiện nhằm:

Thứ 1: Khái quát một số quan niệm về lòng biết ơn;

Thứ 2: Tìm hiểu vai trò tác phẩm văn học đối với việc giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi;

Thứ 3: Khảo sát thực trạng giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi qua tác phẩm văn học tại các trường mầm non;

Thứ 4: Đề xuất các biện pháp cụ thể nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục lòng biết ơn cho trẻ qua tác phẩm văn học.

Nghiên cứu này không chỉ góp phần cung cấp cơ sở khoa học về giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi qua tác phẩm văn học mà còn hỗ trợ giáo viên và phụ huynh trong việc lựa chọn các biện pháp phù hợp để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ mầm non nói chung và trẻ 5 - 6 tuổi nói riêng.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khách thể và phương pháp nghiên cứu

2.1.1. Mẫu nghiên cứu

Dữ liệu được thu thập từ 488 giáo viên mầm non trên địa bàn tỉnh Nghệ An, 504 giáo viên đã hoàn thành các biện pháp đo lường để đánh giá thực trạng giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi qua tác phẩm văn học. Sau khi loại bỏ những bảng hỏi không hợp lệ, kết quả cho thấy 488 giáo viên (chiếm 97%) có số phiếu hợp lệ. Đặc trưng mẫu gồm có: (1) Độ tuổi trung bình là 38,5 tuổi; (2) Tỷ lệ giáo viên nữ là 100%; (3) Có 13% giáo viên tốt nghiệp khác ngành và 87% giáo viên tốt nghiệp ngành giáo dục mầm non.

2.1.2. Công cụ nghiên cứu

Nghiên cứu này sử dụng bảng hỏi và 3 câu hỏi phỏng vấn sâu để đánh giá thực trạng giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi qua tác phẩm văn học của giáo viên mầm non trên địa bàn tỉnh Nghệ An.

*) Bảng hỏi được thiết kế thành 2 phần:

Phần 1: Tìm hiểu các thông tin cá nhân của giáo viên mầm non như: Giới tính, thâm niên công tác và trình độ chuyên môn

Phần 2: Tìm hiểu về nhận thức của giáo viên mầm non về vai trò của tác phẩm văn học đối với việc giáo dục lòng biết ơn cho trẻ; tần suất giáo viên sử dụng tác phẩm văn học để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ; các biện pháp giáo viên sử dụng để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ.

Bảng hỏi được kiểm định độ tin cậy, tính hiệu lực trên mẫu giáo viên tại hai trường mầm non trên địa bàn thành phố Vinh (Trường mầm non Bến Thủy và Trường mầm non Việt Lào). Kết quả kiểm định cho thấy bảng hỏi có độ tin cậy cao (Cronbach' anpha là 0,83). Điều này khẳng định bảng hỏi đảm bảo thu thập những thông tin khách quan về kết quả nghiên cứu

*) Các câu hỏi phỏng vấn tập trung vào các biện pháp giáo viên sử dụng trong việc giáo dục lòng biết ơn cho trẻ qua tác phẩm văn học.

2.1.3. Phân tích thống kê

Ngoài việc sử dụng các phương pháp thu thập dữ liệu từ các tài liệu khác nhau, trong nghiên cứu này, phần mềm SPSS 25 được sử dụng để phân tích dữ liệu định lượng. Các thống kê mô tả được thực hiện để tính tỉ lệ phần trăm, điểm trung bình, độ lệch chuẩn của tất cả các biến.

2.2. Kết quả nghiên cứu và bàn luận

2.2.1. Quan niệm về lòng biết ơn

Lòng biết ơn có nhiều cách hiểu khác nhau:

Theo Pruyser (1976) [13], thuật ngữ “lòng biết ơn” (gratitude) có nguồn gốc từ tiếng Latinh, liên quan đến lòng tốt, sự hào phóng, những món quà, vẻ đẹp của việc cho và nhận. Trong từ điển *The Oxford Dictionary of Current English* (Thoomspon, 1993) [14] định nghĩa lòng biết ơn là phẩm chất hoặc điều kiện của việc được biết ơn, sự sẵn sàng đáp lại lòng tốt.

Đối với Locklear et al., (2023) [15] thì lòng biết ơn có thể hiểu là đặc điểm tình cảm, một tâm trạng hoặc một trạng thái cảm xúc. So với cách hiểu về lòng biết ơn của Locklear et al., (2023) [15] thì McCullough ME et al., (2002) [16] hiểu về lòng biết ơn theo nghĩa rộng hơn, nhóm tác

giả này cho rằng lòng biết ơn như một cảm xúc đạo đức, trong đó lòng biết ơn đóng vai trò là thước đo đạo đức, củng cố và động lực của đạo đức. Còn đối với Li (2014) [17], lòng biết ơn không chỉ muốn thể hiện sự trân trọng mà quan trọng hơn là hành động đáp lại lòng tốt. Khác với quan điểm của các nhà khoa học trên, Froh JJ et al., (2008) [2], Freitas et al., (2011) [18] coi lòng biết ơn là một tính cách, đức tính hoặc một đặc điểm của tính cách.

Mặc dù các tác giả có góc nhìn khác nhau về lòng biết ơn, nhưng các quan điểm về lòng biết ơn đều thống nhất như sau:

- Lòng biết ơn là giá trị tích cực trong quan hệ xã hội;
- Lòng biết ơn có sự chặt chẽ với lòng tốt và các hành động đáp trả;
- Lòng biết ơn thúc đẩy đạo đức và xây dựng nhân cách cho con người;
- Lòng biết ơn là sự kết hợp giữa nhận thức, cảm xúc và hành động.

Tóm lại, từ quan điểm về lòng biết ơn của các tác giả trên cho ta thấy, lòng biết ơn vừa là một giá trị đạo đức quan trọng, vừa mang tính cảm xúc, nhận thức, vừa gắn liền với hành động cụ thể, góp phần xây dựng các mối quan hệ xã hội tích cực và củng cố nhân cách con người.

2.2.2. Vai trò của việc giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi qua tác phẩm văn học

Tác phẩm văn học đóng vai trò quan trọng trong việc giáo dục lòng biết ơn cho trẻ, đặc biệt ở độ tuổi 5-6, khi trẻ bắt đầu hình thành ý thức xã hội và nhận thức đạo đức. Theo Nikolajeva (1996) [19], văn học không chỉ cung cấp câu chuyện, bài thơ mà còn mang đến các giá trị đạo đức sâu sắc, giúp trẻ hiểu và thực hành những hành vi tích cực trong cuộc sống.

Thứ nhất: Tác phẩm văn học giúp trẻ nhận thức được giá trị của sự giúp đỡ và tình yêu thương: Thông qua các câu chuyện, bài thơ trẻ hiểu được rằng, lòng tốt và sự giúp đỡ của người khác không phải là điều hiển nhiên, mà là những giá trị cần được trân trọng. Chẳng hạn: Qua câu chuyện “Bác gấu đen và hai chú thỏ” giúp trẻ hiểu rõ hành động giúp đỡ người khác khi họ gặp khó khăn và cần phải biết ơn khi được người khác giúp đỡ mình. Hoặc trong các tác phẩm *Bàn tay mẹ*, *Người thầy đầu tiên* nhấn mạnh sự hi sinh của cha mẹ, thầy cô, giúp trẻ biết cảm kích và bày tỏ lòng biết ơn vô bờ bến của đáng sinh thành và thầy cô giáo đối với mình.

Thứ hai: Tác phẩm văn học là phương thức hữu hiệu để truyền tải các bài học đạo đức đến trẻ. Trẻ mầm non thường tiếp thu bài học đạo đức thông qua thế giới hình tượng nhân vật trong các câu chuyện, bài thơ hơn là qua việc giảng giải với trẻ. Hơn nữa, các tác phẩm văn học sử dụng hình ảnh, nhân vật gần gũi để dạy trẻ về lòng biết ơn một cách nhẹ nhàng, tự nhiên mà không có cảm giác ép buộc. Ví dụ: Trong câu chuyện *Ba chú lợn con* không chỉ giúp trẻ hiểu bài học về chăm chỉ mà còn dạy trẻ cảm ơn sự giúp đỡ của anh chị em trong gia đình.

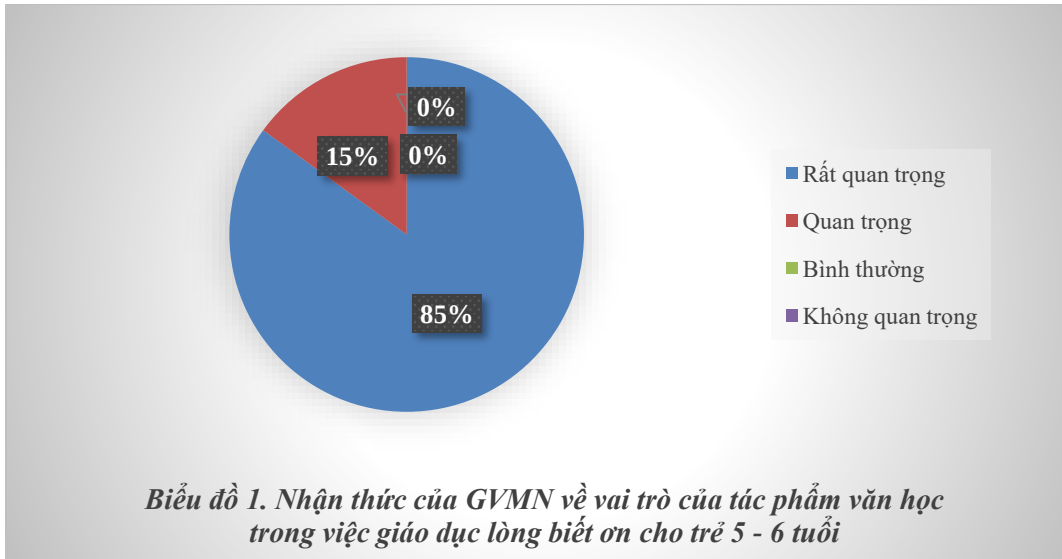
Thứ ba: Nội dung trong các tác phẩm văn học còn khuyến khích trẻ hành vi biết ơn thông qua mô phỏng hành động. Các câu chuyện, bài thơ không chỉ giúp trẻ nhận ra giá trị của lòng biết ơn mà còn gợi ý các hành động cụ thể để trẻ thực hiện, chẳng hạn như nói lời cảm ơn, chia sẻ, hoặc giúp đỡ người khác. Ví dụ: Trong bài thơ *Cảm ơn - Xin lỗi* khuyến khích trẻ biết đáp lại lòng tốt bằng cách giúp đỡ những ai đã từng hỗ trợ mình.

Thứ tư: Các tác phẩm văn học còn giúp trẻ biết gắn kết các giá trị truyền thống và văn hóa. Nhiều tác phẩm văn học, đặc biệt là truyện dân gian, truyền tải giá trị đạo đức sâu sắc liên quan đến lòng biết ơn trong bối cảnh văn hóa và truyền thống. Ví dụ: Truyện cổ tích *Cây tre trăm đốt* dạy trẻ biết ơn những người giúp đỡ mình trong lúc khó khăn.

Tóm lại, tác phẩm văn học không chỉ giúp trẻ nhận thức mà còn khuyến khích trẻ bày tỏ lòng biết ơn qua hành động. Đây là công cụ hiệu quả và bền vững để giáo dục đạo đức, giúp trẻ phát triển toàn diện cả về cảm xúc xã hội lẫn trí tuệ.

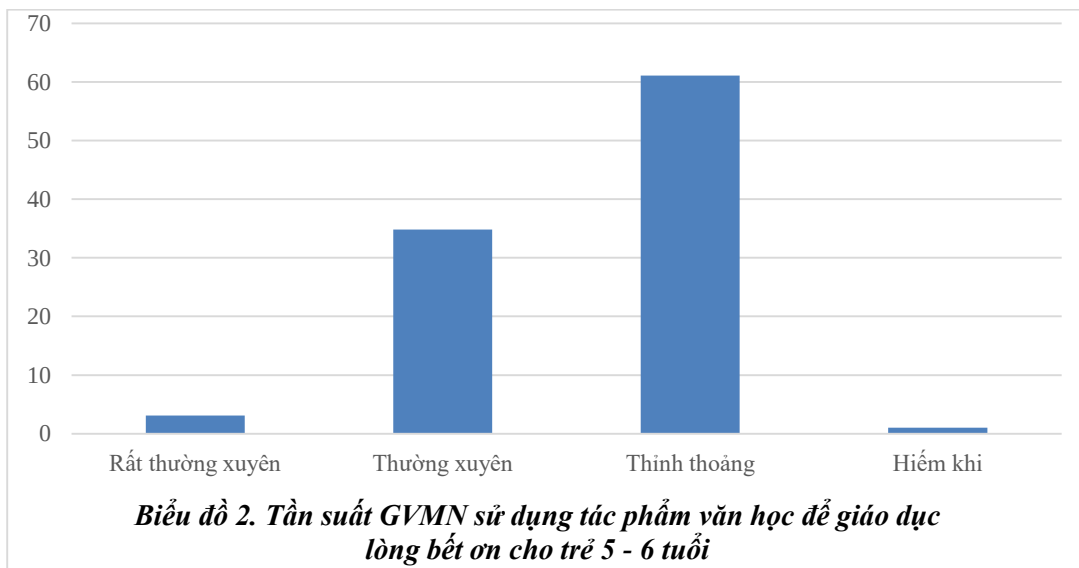
2.3. Thực trạng giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi qua tác phẩm văn học tại trường mầm non

2.3.1. Nhận thức của giáo viên về việc giáo dục lòng biết ơn qua tác phẩm văn học

Nhìn vào Biểu đồ 1 cho ta kết luận rằng, 100% giáo viên mầm non đều nhận thức được tầm quan trọng của tác phẩm văn học đối với việc giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi. Kết quả điều tra cho thấy, 85% giáo viên mầm non cho rằng tác phẩm văn học có vai trò rất quan trọng trong việc giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi, 15% giáo viên lựa chọn quan trọng và không có giáo viên nào lựa chọn “bình thường” và “không quan trọng”.

2.3.2. Tần suất giáo viên mầm non sử dụng tác phẩm văn học để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi

Kết quả thể hiện trên Biểu đồ 2 cho thấy: Tỷ lệ giáo viên rất thường xuyên và thường xuyên sử dụng tác phẩm văn học để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ vẫn chưa cao, mức độ “Rất thường xuyên” chỉ chiếm 3.07% và mức độ “Thường xuyên” chiếm 34.8%, mức độ “Thỉnh thoảng” sử dụng tác phẩm văn học để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ chiếm tỷ lệ cao nhất (61,1%). Điều đáng chú ý là vẫn còn 1.02% giáo viên hiếm khi sử dụng tác phẩm văn học để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi. Kết quả trên chứng tỏ, giáo viên mầm non vẫn chưa thực sự chú trọng giáo dục lòng biết ơn cho trẻ và đặc biệt là vẫn chưa biết khai thác ưu thế của tác phẩm văn học để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ ở độ tuổi này.

2.3.3. Các biện pháp giáo viên mầm non sử dụng để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi qua tác phẩm văn học

Bảng 1. Biện pháp giáo viên sử dụng để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ

TT	Biện pháp	Tỉ lệ %	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn
1	Đọc, kể diễn cảm nhiều lần các tác phẩm văn học về lòng biết ơn cho trẻ nghe	75.3	3.98	0.71
2	Hỏi - đáp trực tiếp với trẻ về các hành động thể hiện lòng biết ơn qua tác phẩm văn học trẻ đã biết	59.2	2.31	0.27
3	Tạo các tình huống thực tế để trẻ thể hiện lòng biết ơn	41.1	1.92	0.14
4	Sử dụng các trò chơi đóng kịch về lòng biết ơn	43.5	2.24	0.5
5	Cùng trẻ tạo ra những câu chuyện về lòng biết ơn	42	1.93	0.25
6	Quan sát các hành động biết ơn qua các truyện tranh	37.9	2.09	0.32
7	Tạo thói quen về hành vi biết ơn cho trẻ: Nói lời cảm ơn, tặng quà để cảm ơn,...	95.4	4.44	1.26

Kết quả thu được từ Bảng 1 cho thấy: Mức độ sử dụng các biện pháp nêu trên là không đồng đều. Có một số biện pháp được nhiều giáo viên sử dụng nhưng có một số biện pháp ít được giáo viên sử dụng. Cụ thể: Biện pháp “*Tạo thói quen về hành vi biết ơn cho trẻ: Nói lời cảm ơn, tặng quà để cảm ơn...*” được giáo viên sử dụng nhiều nhất (chiếm 95.4%); Ở biện pháp “*Đọc, kể diễn cảm nhiều lần các tác phẩm văn học về lòng biết ơn cho trẻ nghe*” được nhiều giáo viên sử dụng thứ 2, tỉ lệ phần trăm và giá trị trung bình so với các biện pháp đạt chỉ số thứ hai; Biện pháp thứ ba là: “*Hỏi - đáp trực tiếp với trẻ về các hành động thể hiện lòng biết ơn qua tác phẩm văn học trẻ đã biết*”. Các biện pháp còn lại ít được giáo viên sử dụng, điểm trung bình thấp, dao động từ 1.92 điểm đến 2.09 điểm, tỉ lệ phần trăm dưới 50% (dao động từ 37.9% - 43.5%). Hơn nữa, với câu hỏi “*Khi sử dụng các tác phẩm văn học để giáo dục cho trẻ Cô thường chú ý giáo dục những nội dung gì?*”. Hầu hết các giáo viên được hỏi đều cho rằng: *Chúng tôi chủ yếu nhấn mạnh nội dung của tác phẩm và các giá trị đạo đức như tính tình thần trách nhiệm, tính lương thiện hoặc lòng dũng cảm của nhân vật... Và tùy vào nội dung của tác phẩm chúng tôi sẽ hướng trẻ đến các giá trị đạo đức mà tác phẩm muốn gửi gắm đến trẻ.*

Hoặc với câu hỏi “*Theo cô, biện pháp nào hiệu quả để giáo dục lòng biết ơn qua tác phẩm văn học?*” 100% giáo viên được hỏi đều khẳng định các biện pháp mà nhà nghiên cứu đưa ra đều có hiệu quả đối với việc giáo dục lòng biết ơn cho trẻ. Năm 2014, nghiên cứu của (J. Froh et al., 2014) [20] cũng cho rằng, giáo dục hành vi gửi thư hoặc nói lời cảm ơn cũng có tác dụng cao trong việc giáo dục lòng biết ơn cho học sinh. Qua kết quả bảng trên cũng cho thấy, việc lựa chọn các biện pháp để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ qua tác phẩm văn học của các giáo viên là khác nhau. Trong số 20 giáo viên được hỏi, 100% giáo viên cho rằng chúng tôi thường dạy trẻ nói lời cảm ơn khi được giúp đỡ, hoặc nhận quà, hoặc luôn tận dụng các dịp như sinh nhật bạn để cùng nhau “làm quà” (thiệp sinh nhật, vẽ tranh...) tặng bạn. 19/20 (chiếm 0.95%) giáo viên cho rằng biện pháp “*Đọc, kể diễn cảm nhiều lần các tác phẩm văn học về lòng biết ơn cho trẻ nghe*” có tác dụng cao đối với việc giáo dục lòng biết ơn cho trẻ. 17/20 (0.85%) giáo viên cho rằng biện pháp “*Hỏi - đáp trực tiếp với trẻ về các hành động thể hiện lòng biết ơn qua tác phẩm văn học trẻ đã biết*” mang lại hiệu quả tích cực trong việc giáo dục lòng biết ơn cho trẻ. 11/20 giáo viên cho rằng biện pháp “*Tạo tình huống*” và “*Sử dụng trò chơi đóng kịch*” để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ cũng là biện pháp tốt để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ, giúp trẻ được “thực hành” cách hiểu về lòng biết ơn của mình. Số giáo viên còn lại cho rằng nếu sử dụng các biện pháp này cần có nhiều thời gian để suy nghĩ và tạo ra các tình huống cũng như lựa chọn các tác phẩm có nhiều yếu tố về lòng biết ơn cho trẻ đóng kịch hay xử lí tình huống. Phát hiện này có nhiều điểm tương đồng

với nghiên cứu của Nelson et al., (2013) [7], kết quả nghiên cứu của nhóm tác giả này cũng cho thấy biện pháp tạo tình huống được giáo viên sử dụng trong giáo dục lòng biết ơn cho trẻ mầm non và họ cũng chỉ ra những hạn chế nhất định của biện pháp này. 7/20 giáo viên chiếm 35% cho rằng biện pháp “*cùng trẻ tạo ra các câu chuyện về lòng biết ơn*” sẽ tạo cho trẻ hứng thú hơn, hiểu biết hơn về việc thực hiện lòng biết ơn.

Với câu hỏi “*Cô thường sử dụng những biện pháp nào để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ qua tác phẩm văn học?*”, đa số giáo viên cho rằng, chúng tôi vẫn sử dụng các biện pháp giáo dục truyền thống như quan sát, đàm thoại để giáo dục lòng biết ơn cho trẻ qua tác phẩm văn học.

Như vậy, kết quả điều tra cho thấy, trong mỗi biện pháp giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi qua tác phẩm văn học mà nhà nghiên cứu đưa ra thì mỗi giáo viên có cách nhìn nhận và sử dụng với tần suất khác nhau, đa số giáo viên vẫn thích lựa chọn các phương pháp, biện pháp giáo dục quen thuộc hơn là các biện pháp mới.

2.4. Đề xuất một số biện pháp giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi qua tác phẩm văn học

Từ kết quả nghiên cứu thực trạng về giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi như trên, nghiên cứu này đề xuất một số biện pháp nhằm nâng cao hiệu quả việc giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi qua tác phẩm văn học như sau:

Biện pháp 1: Lựa chọn các tác phẩm văn học về lòng biết ơn để truyền đạt cho trẻ

Mục đích: Mục đích của biện pháp này là giúp trẻ hiểu rõ hơn về khái niệm lòng biết ơn và cách thể hiện lòng biết ơn thông qua các nhân vật trong câu chuyện, bài thơ. Trẻ sẽ học được cách cảm nhận và bày tỏ sự cảm ơn đối với những người xung quanh, như gia đình, bạn bè và cộng đồng.

Nội dung: Chọn lựa các tác phẩm văn học có nhân vật thể hiện lòng biết ơn rõ ràng, như “Câu chuyện về cậu bé và con chim”, “Cô bé Lọ Lem” hay “Sự tích cây khế”... Nội dung câu chuyện sẽ tập trung vào việc nhân vật chính cảm ơn và đánh giá cao sự giúp đỡ của những người xung quanh. Ví dụ, trong câu chuyện về cậu bé và con chim, cậu bé cứu giúp một con chim và nhận lại sự giúp đỡ từ con chim khi cậu gặp khó khăn.

Cách tiến hành:

Bước 1: Lựa chọn tác phẩm văn học phù hợp với đặc điểm nhận thức, đặc điểm tâm lí và nội dung giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi. Các tác phẩm văn học cần có nhân vật dễ hiểu và tình huống rõ ràng để trẻ có thể dễ dàng tiếp nhận.

Bước 2: Đọc hoặc kể lại tác phẩm văn học cho trẻ nghe. Khi kể, chú ý nhấn mạnh vào các hành động thể hiện lòng biết ơn của nhân vật chính.

Bước 3: Sau khi kết thúc câu chuyện, bài thơ tổ chức thảo luận nhóm. Hỏi trẻ về cảm xúc của nhân vật khi nhận được sự giúp đỡ và cách mà nhân vật thể hiện sự biết ơn. Ví dụ: “Cậu bé cảm thấy như thế nào khi con chim giúp đỡ?” hoặc “Câu chuyện này dạy chúng ta điều gì về lòng biết ơn?”

Bước 4: Khuyến khích trẻ chia sẻ các tác phẩm tương tự về việc giúp đỡ và cảm ơn trong cuộc sống của chính mình.

Điều kiện thực hiện:

GV cần có khả năng lựa chọn các câu chuyện có nhiều yếu tố liên quan đến lòng biết ơn, có khả năng kể chuyện sinh động và truyền đạt được cảm xúc từ câu chuyện đến trẻ.

Có các tài liệu phục vụ cho việc truyền đạt nội dung tác phẩm đến trẻ hiệu quả như: Tranh ảnh hoặc video minh họa sinh động để hỗ trợ việc kể chuyện và giúp trẻ dễ dàng tiếp thu.

Biện pháp 2: Giáo viên cùng trẻ tạo ra câu chuyện về lòng biết ơn

Mục đích: Mục đích của biện pháp này là khuyến khích trẻ sáng tạo và tự mình tạo ra các câu

chuyện về lòng biết ơn, giúp trẻ hiểu sâu sắc hơn về cảm xúc và hành vi thể hiện lòng biết ơn trong cuộc sống.

Nội dung: Cùng trẻ tạo ra một câu chuyện ngắn, trong đó các nhân vật thể hiện lòng biết ơn. Trẻ có thể là một trong các nhân vật chính trong câu chuyện, hoặc là người kể chuyện.

Câu chuyện có thể xoay quanh các tình huống trong lớp học hoặc trong cuộc sống gia đình mà trẻ đã trải qua, ví dụ như khi bạn bè giúp đỡ nhau, hoặc khi trẻ cảm ơn thầy cô.

Cách tiến hành:

Bước 1: Hướng dẫn trẻ tạo dựng một câu chuyện đơn giản về một tình huống có lòng biết ơn. Ví dụ: “Câu chuyện về bạn Thỏ Nâu cảm ơn bạn Sóc vì đã giúp Thỏ Nâu tìm đường về nhà”.

Bước 2: Khuyến khích trẻ tham gia vào việc phát triển nội dung câu chuyện, từ việc chọn nhân vật, bối cảnh cho đến tình huống thể hiện lòng biết ơn.

Bước 3: Sau khi câu chuyện hoàn thành, cùng trẻ chia sẻ câu chuyện với các bạn trong lớp, tạo cơ hội cho trẻ thể hiện lòng biết ơn với người khác thông qua câu chuyện của mình.

Điều kiện thực:

Giáo viên cần lựa chọn các mẫu chuyện ngắn về lòng biết ơn để thường xuyên kể cho trẻ nghe, giúp trẻ biết cách lựa chọn nội dung, nhân vật khi sáng tạo trong tác phẩm của mình.

Giáo viên cần có kĩ năng dẫn dắt câu chuyện và khuyến khích trẻ sáng tạo, đặc biệt là trong việc phát triển các tình huống thể hiện lòng biết ơn.

Trẻ tích cực, thích thú tham gia sáng tạo các câu chuyện

Biện pháp 3: Tạo các tình huống để trẻ vận dụng cách thể hiện lòng biết ơn đã học trong các tác phẩm văn học vào thực tế

Mục đích: Biện pháp này nhằm khuyến khích trẻ thực hành lòng biết ơn thông qua những tình huống thực tế trong cuộc sống hàng ngày. Việc này giúp trẻ có thể áp dụng những gì đã học vào các tình huống cụ thể và phát triển thói quen cảm ơn một cách tự nhiên.

Nội dung: Tạo ra các tình huống trong lớp học hoặc tại nhà mà trong đó trẻ có thể thể hiện lòng biết ơn, chẳng hạn như cảm ơn bạn khi giúp đỡ trong các trò chơi, cảm ơn thầy cô khi nhận được sự giúp đỡ.

Các câu chuyện sẽ được lồng ghép trong những tình huống này để tạo cơ hội cho trẻ thể hiện lòng biết ơn.

Cách tiến hành:

Bước 1: Giới thiệu các câu chuyện về lòng biết ơn mà trẻ đã được học và khuyến khích trẻ nhớ lại những tình huống trong câu chuyện có liên quan đến việc thể hiện lòng biết ơn.

Bước 2: Tạo ra các tình huống cụ thể trong lớp, như bạn bè giúp đỡ nhau trong trò chơi hoặc giáo viên giúp đỡ trong các hoạt động học tập.

Bước 3: Khuyến khích trẻ thực hành việc thể hiện lòng biết ơn bằng cách nói lời cảm ơn. Ví dụ: “Khi bạn giúp mình, mình có thể nói gì để thể hiện lòng biết ơn?”

Bước 4: Phản hồi và động viên khi trẻ thể hiện lòng biết ơn, giúp trẻ hiểu rằng hành động cảm ơn là một hành vi tốt đẹp cần được phát huy.

Điều kiện thực hiện:

Giáo viên cần gọi lại các cách thể hiện lòng biết ơn của các nhân vật trong tác phẩm văn học để trẻ nhớ lại và vận dụng vào các tình huống

Giáo viên cần tạo các tình huống thể hiện lòng biết ơn tương tự với những gì trẻ đã được học.

Giáo viên cần kiên nhẫn và khéo léo trong việc tạo ra các tình huống và hướng dẫn trẻ thể hiện lòng biết ơn.

Giáo viên cần chú ý tạo môi trường học tập, vui chơi khuyến khích sự hợp tác và chia sẻ giữa các trẻ, từ đó trẻ sẽ dễ dàng thực hành các hành động thể hiện lòng biết ơn.

3. Kết luận

Nghiên cứu đã làm rõ vai trò của tác phẩm văn học trong giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5 - 6 tuổi, đồng thời chỉ ra những hạn chế trong thực tế triển khai tại các trường mầm non. Những đề xuất biện pháp cụ thể giúp nâng cao hiệu quả giáo dục lòng biết ơn thông qua việc kết hợp giữa lý thuyết và thực hành. Điều này không chỉ hỗ trợ phát triển nhân cách trẻ mà còn góp phần xây dựng mối quan hệ xã hội tích cực, tạo nền tảng vững chắc cho sự phát triển toàn diện của trẻ trong tương lai.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] McCullough ME & Emmons RA, (2003). The Grateful Disposition: A Conceptual and Empirical Topography. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 112-127.
- [2] Froh, Jeffrey J, Sefick WJ & Emmons RA, (2008). Counting blessings in early adolescents: An experimental study of gratitude and subjective well-being. *Journal of School Psychology*, 213-233. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2007.03.005>.
- [3] Froh JJ, Kashdan TB, Ozimkowski KM, & Miller N, (2009). Who benefits the most from a gratitude intervention in children and adolescents? Examining positive affect as a moderator. *The Journal of Positive Psychology*, 4, 408-422.
- [4] Gordon AK, Musher-Eizenman DR, Holub SC & Dalrymple J, (2004). What are children thankful for? An archival analysis of gratitude before and after the attacks of September. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 25, 541-553. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2004.08.004>
- [5] Haidt J, (2003). *The moral emotions*. Handbook of affective sciences.
- [6] Gleason J & Weintraub S, (1976). The acquisition of routines in child language. *Language in Society*, 5, 129-136. <https://doi.org/10.1017/S0047404500006977>.
- [7] Nelson J, Freitas L, O'Brien M, Calkins S, Leerkes E & Marcovitch S, (2013). Preschool-aged children's understanding of gratitude: Relations with emotion and mental state knowledge. *British Journal of Developmental Psychology*, 31, 42-56. <https://doi.org/10.1111/j.2044-835X.2012.02077.x>
- [8] Rothenberg WA, Hussong AM, Langley HA, Egerton GA, Halberstadt AG, Coffman JL, Mokrova I & Costanzo PR, (2018). Grateful parents raising grateful children: Niche selection and the socialization of child gratitude. *Author Manuscript*, 21(1), 106-120. <https://doi.org/10.1080/10888691.2016.1175945>.
- [9] Nguyen S & Gordon C, (2019). The relationship between gratitude and happiness in young children. *Journal of Happiness Studies*. <https://doi.org/10.1007/s10902-019-00188-6>.
- [10] Owens RL & Patterson MM, (2013). Positive psychological interventions for children: A comparison of gratitude and best possible selves approaches. *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development*, 4(174), 403-428.
- [11] LT Nhung, (2023). Giáo dục lòng biết ơn cho trẻ mầm non: Nhìn từ một số nghiên cứu trên thế giới. *Tạp chí Khoa học giáo dục Việt Nam*, 19(9). <https://doi.org/10.15625/2615-8957/12310910>.
- [12] LT Nhung & BT Lâm, (2022). Thiết kế và sử dụng tình huống giáo dục lòng biết ơn cho trẻ 5-6 tuổi. *Tạp chí Khoa học Trường Đại học Sư phạm Hà Nội*, 67(4A), 142-152. <https://doi.org/10.18173/2354-1075.2022-0101>.
- [13] Pruyser PW, (1976). *The minister as diagnostician: Personal problems in pastoral perspective*. Philadelphia: Westminster Press.

- [14] Thoomspon D, (1993). *The Oxford Dictionary of Current English (2nd ed.)*. Oxford: Oxford University Press.
- [15] Locklear LR, Sheridan S & Kong DT, (2023). J Organ Behavior - 2022 - Locklear - Appreciating social science research on gratitude An integrative review for.pdf. *Journal of Organizational Behavior*. <https://doi.org/10.1002/job.2624>.
- [16] McCullough M, Emmons R & Tsang J, (2002). The grateful disposition: A conceptual and empirical topography. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 112-127. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.1.112>.
- [17] Li S, (2014). Article How to Make a Grateful Child? Reflection on Gratitude Campaigns in China in Recent Years. *SAGE Open*. <https://doi.org/10.1177/2158244014559017>.
- [18] Freitas L, Pieta M & Tudge J, (2011). Beyond politeness: The expression of gratitude in children and adolescents. *Psicologia: Reflexão E Crítica*, 24, 757-764. <https://doi.org/10.1590/S0102-79722011000400016>.
- [19] Nikolajeva M, (1996). *Children's Literature Comes of Age: Toward a New Aesthetic*. Routledge.
- [20] Froh J, Bono G, Fan J, Emmons R, Henderson K, Harris C & Wood A, (2014). Nice thinking! An educational intervention that teaches children to think gratefully. *School Psychology Review*, 43, 132-152.